
RECENSION

Eva Kärffves förtalskampanj

Vanna Beckman har skrivit en bok om en av de mest ihärdiga förtalskampanjer som genomförts i Sverige. Den inleddes under slutet av 1990-talet av lundasociologen Eva Kärffve. År 2000 gav hon ut sitt *magnum opus* i kampanjen, boken *Hjärnspöken – DAMP och hotet mot folkhälsan*, i vilken svensk damp- och adhd-forskning sågades i allmänhet, och göteborgsprofessorn Christopher Gillberg i synnerhet påstods droga ned barnen samt stå för en ondskefull människosyn. Barnläkaren Leif Elinder anslöt sig snabbt på Kärffves sida.

Folk som kan något om neuropsykiatrisk forskning lät sig knappast luras av Kärffve. Gillberg och hans medarbetare tycktes till en början heller inte bry sig speciellt mycket om en okunnig sociologs förvirrade anklagelser. Detta ointresse visade sig dock snart vara ett misstag. Kärffves kritik fick nämligen genomslag i sociologiska kretsar, liksom i exempelvis *Ordfront* och *Pedagogiska Magasinet*, där hon fick breda ut sig oemotsagd. Kärffve och Elinder utnyttjade varje tänkbart tillfälle att smutskasta Gillberg,

och därmed blev deras kritik så småningom ganska omtalad. (Leif Elinder har ännu inte givit upp, utan använder fortfarande samma taktik. Så fort Kärffe-Gillberg-affären debatteras offentligt dyker Elinder upp som gubben i lådan och upprepar sina anklagelser.)

Det fanns två genidrag i Kärffes förtalskampanj (det vill säga, geniala utifrån ett förtalsperspektiv). Det första var att anklaga Gillberg för forskningsfusk. Några belägg för att han fuskat kunde Kärffe inte presentera, men sådana anklagelser tenderar att fastna oavsett om de är berättigade eller ej. Det var emellertid inte fuskanklagelserna i sig som så småningom ledde ända fram till en rättegång. I stället var det kampanjens andra genidrag: Kärffes och Elinders begäran att få granska Gillberg-gruppens forskningsmaterial i original – hyllmeter av pärmar med information om de personer med neuropsykiatriska besvär som under lång tid följts av göteborgsgruppen. Uppgifterna var mycket omfattande och integritetsmässigt utomordentligt känsliga. Man kan förmoda att Kärffe och Elinder hoppades att finna stöd för sina fuskanklagelser i materialet, men det var i slutänden inte detta syfte de anförde för att få ut materialet. Kärffe gav sken att hon behövde få tillgång till materialet för forskning, medan Elinder bl.a. anförde egen yrkesförkovran som skäl.

Det borde ha varit självklart att så känsliga personuppgifter, som samlats in med

---

STRIDER UNDER HJÄRNÅLDERN

**Om ADHD, biologism,
sociologism.**

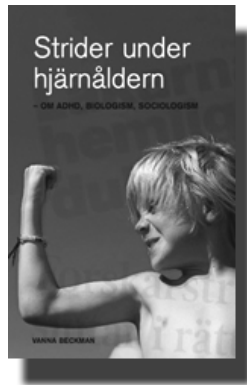
Vanna Beckman.

**Pavus utbildning,
2007, 318 s.**

ett löfte till deltagarna om att ingen utomstående skulle få ta del av dem, inte lättvindigt kunde lämnas ut till andra personer. Om en sådan utlämning trots allt skulle ske, mot åtskilliga studiedeltagares uttryckliga vilja, borde man som minimikrav ställa att de som skulle få ta del av materialet sysslade med ett angeläget och formaliserat forskningsprojekt, att projektet genomgått sedvanlig etisk prövning, och att vederbörlig anonymisering av uppgifterna noga utretts. Ingetdera var emellertid fallet här. Genom flera domar fastslogs likväl att Kärfve och Elinder hade rätt att ta del av materialet. (Någon utlämning kom aldrig till stånd, eftersom Gillbergs medarbetare valde att förstöra materialet hellre än att bryta löftet till studiedeltagarna.)

Hela processen, och särskilt domarna i Kammarrätten i Göteborg, torde representera den mest intressanta juridiska härdsmlåtan i Sverige på flera år. Christopher Gillberg har sammanfattat det kafkaliknande skeendet sålunda (citerat efter Beckmans bok, s. 171): ”Det kan enligt min mening inte vara rimligt att jag, först, av staten (genom Göteborgs universitets etiska kommitté), åläggs att avge stränga sekretesslöften (personligen och med egen namnteckning) för att få genomföra medicinsk forskning, därefter, av staten (genom Göteborgs universitets rektor), åläggs att bryta dessa hundratals sekretesslöften under hot om anmälan till Statens Ansvarsnämnd, sedan, av staten (i form av Justitieombudsmannen och åklagare), åtalas, och, till sist, av staten (tingsrätt och hovrätt), döms som brottsling för att jag inte brutit de sekretesslöften, som jag haft statens uppdrag att avge. Någonting är uppenbart fel i denna kedja, men det är svårt att se hur felet kan vara mitt.”

Numera finns detaljerad och pålitlig information att tillgå om hela affären. En juridisk bedömning har publicerats i en facktidskrift [1]. En allmän och mycket läsvärd

framställning ges i en lång inlägg till Justitiekanslern av Elias Eriksson och Kristoffer Hellstrand, bägge professorer vid Sahlgrenska Akademin i Göteborg [2]. Översiktliga artiklar finns även tillgängliga för en internationell läsekrets [3–4]. Sist men inte minst vill jag rekommendera boken som här är un-

der recension, *Strider under hjärnåldern* av Vanna Beckman.

Beckman är frilansjournalist och har under många år skrivit böcker och artiklar om ADHD, damp och autism. En stor behållning med hennes bok är kartläggningen av scientologernas stora men ganska osynliga inflytande i debatten. De hyser ett dogmatiskt – eller ska vi kalla det religiöst? – hat mot psykiatrin, som de därför motarbetar på alla upptänkliga sätt. De har grundat en frontorganisation, ”Kommittén för Mänskliga Rättigheter” (KMR), med syftet att smutskasta psykiatrin. Naturligtvis tog scientologerna med glädje emot nyheten att en svensk sociologidocent attackerade psykiatrin. Redan i boken *Hjärnspöken* kan man se ett väsentligt inflytande från scientologerna, dels genom att de försåg Kärffe med material som hon inte kunnat få tag i på annat sätt, dels genom att många undermåliga argument hos Kärffe verkar nödtorftigt kalderade på scientologiska källor. Det är emellertid oklart

om Kärfve utnyttjat scientologerna, eller scientologerna Kärfve, eller kanske både och. Oavsett vilket så var Kärfves och scientologernas agerande en obehaglig *folie à deux*.

En annan generell behållning med Beckmans framställning är de historiska tillbakablickarna och de internationella jämförelserna. Hon förklarar hur begrepp som damp och ADHD uppstod och hur deras betydelse ibland förskjutits. Hon understryker hur naturligt det är att synen på neuropsykiatriska funktionshinder ändras alltefter som kunskapen ökar. Hon ger genom intervjuer med utländska forskare en bild av hur debatten förts i andra länder. Hon ger en historisk översikt över antipsykiatrin. Hon visar hur Gillberg och hans medarbetare offentligt stått för en mångfasetterad och inkännande syn på barn med neuropsykiatriska besvär, ljusår ifrån den stigmatisering av barnen och skuldbeläggning av föräldrarna som Kärfve velat tillskriva dem.

Vanna Beckman har skrivit en viktig och kunnig bok. Jag hoppas att många kommer att läsa den.

Jesper Jerkert

REFERENSER

1. Elisabeth Rynning, "Integritetsskyddet i forskningen – en känslig historia", *Förvaltningsrättslig Tidskrift*, 2005, s. 459–486.
2. Elias Eriksson & Kristoffer Hellstrand, Skrivelse till Justitiekansler Göran Lambertz daterad 26 januari 2006, tillgänglig på www.childnps.se/dokument.html (jämte senare addenda).
3. Jonathan Gornall, "Hyperactivity in children: the Gillberg affair", *British Medical Journal* 335, 2007, s. 370–373.
4. Sven Ove Hansson & Barbro Björkman, "Bioethics in Sweden", *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics* 15, 2006, s. 285–293.